

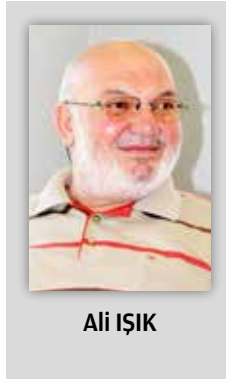

Konya Basın Tarihinden: BİR ASIR ÖNCESİNİN BABALIK'INDA MUZAFFER HAMİT VE ZİYA ÇALIK'IN ŞİİR-EDEBİYAT POLEMİĞİ-1

Birer edebiyat terimi olarak sözlüklerde **tartışma**: Bir konuda farklı görüş sahiplerinin fikir yürütmesi, münakaşa (Doğan 2020: II/2217); **tenkit**: Edebiyat ve sanat eserlerini inceleyip iyi ve fena taraflarını belirtme ve benzer eserlerle kıyaslayarak tanıtma, intikad, kritik, eleştirme, eleştiri (Doğan 2020: II/2272); **polemik** ise: Yazı ile yapılan tartışma, yayın yoluyla yapılan tartışma, kalem kavgası, edebî tartışma (Doğan 2020: II/1889) karşılıklarıyla yer alır.

Tartışma ve polemik yazılarının temelde *eleştiri* yazıları olduğunu söyleyebiliriz. Yazılı kültürün bir ürünü olan eleştiri; bir seçme ve değer hükmü ortaya koyma, edebî eleştiri ise seçmeyle birlikte estetik bir değer hükmü koyma faaliyetidir. Bu yönüyle de tabiatı gereği tartışma ve polemikten farklı olarak tekil özne tarafından gerçekleştirilebilir. Şu hâlde bir edebî eleştiri bir

edebî tartışmayı başlatabilir, bir edebî tartışma bir edebî polemikçe dönüşebilir. Şüphesiz her edebî eleştiri bunu amaçlamaz, bu

Ali İŞİK

potansiyeli taşımaz ya da edebiyat dünyasında bu şekilde alımlanmaz. Ancak polemik yaratmayı amaçlayan eleştiri yazılarının bu amaçta daha uygun bir üslupla -itiraz, olumsuzlama, değersizleştirme, yerme vb.- kaleme alındıkları söylene-

bilir (Demir 2014: 185).

Babalık gazetesinden aynen alıntılacağımız polemikğin fitilinin ateşleyicisi olan Ziya Çalık⁽¹⁾, Muzaffer Hamit'in⁽²⁾ şiiri ve sa-

(1) Ziya Çalık: Yaşadığı dönemde Konya basınında pek çok makale, fıkra ve hikâyeye imza atan yazar hakkında bulabildiğimiz bilgiler Afif Evren'in hatıraları arasında naklettiği aşağıdaki satırlardır: "Ziya Çalık, askerî muamelat memuru olarak Konya'ya gelmişti. Çokluk sivil giyinirdi. Şilik fes, ütülü son moda giysiler giyer, kelebek kravat bağlar, monokl [tek gözlük] takar, ince baston taşırdı. Üstelik aşırı zendosttu [kadın düşkünyüdü]; Donjuan'lık taslardı." (Yolcu 1972)

(2) Muzaffer Hamit (1896-1934): Dişçilik eğitiminin ar-

natı tenkidine Naci Fikret'in⁽³⁾ aşığadaki yazısını vesile kılar.

Konya Hayat-ı Matbuatına Bir Nazar:

Yeni Fikir Mecmuası -1

Yeni Fikir'den evvel Konya'da intişar etmiş [yayımlanmış] diğer diğer mecmualara irca-ı nazar [göz atma] – meşrutiyetin ilanını müteakip, matbuat, o vakte kadar muhtaç ve mütehassir [hasret] kaldığı serbestiye kavuşmuş idi. 10 Temmuz İnkılabından⁽⁴⁾ evvel Konya'da gazete olarak yalnız haftalık resmî “Konya” gazetesini intişar ederken akib-i inkılapta [inkılabın ardından], diğer bütün vilayetlerde olduğu gibi, burada da bir sel-i huruşan [coşkun sel] hâlinde gazete intişarı görülmüyordu: “Anadolu, Şems, Maşrık-ı İrfan, Hakem, Meram, Babalık, Osmanlı” gibi gazetelerin birbiriyle rekabet edercesine zuhurunu görüyorduk. Her ne kadar bunlar edebî ve bazen de ilmi yazıları da ihtiva etseler bile, yine haddizatında birer havadis gazetesinden başka bir şey değillerdi. Edebî risale neşretmek hususunda Konya'da ilk adımı Ahmet İh-

san Bey atmıştır. Mumaileyh 1325 senesinde neşrettiği “Bari-ka” risalesiyle bu hususta Konya gençliğine ön ayak olmuş, ilk numuneyi göstermiştir. Fakat “Bari-ka” hem pek çok devam etmemiş, hem de merhamete şayan bir intizamsızlık içinde kalmıştı.

Barika'yı müteakip “Ufk-ı Atı” çıkmıştır. Benim ve pek çok arkadaşlarımın gençlik hatıratıyla alakadar olan bu mecmuanın suret-i intişarı hakkında birkaç söz söylemekten geçemeyeceğim:

İdadinin son sınıfında bulunuyorduk. Artık körü körüne ve mihaniki [alışılmış] bir tarzda derse çalışmaktan usanmıştık. O vakte kadar yalnız okumak ve öğrenmekle iktifa ederken şimdi bir az da öğrendiğimiz ve görüp hissettiğimiz şeyleri yazmak ve göstermek istiyorduk. Dört arkadaş, işte bu şedit [şiddetli] ve ateşin [ateşli] arzu ile diğerlerinden ayrılıyorduk: Uluborlulu merhum Zeki, Cevdet Tahir, Ereğlili Fuat Rıza ve ben çoktan beri düşündüğümüz bu mecmuanın neşrine bir gün suret-i katiyede karar verdik. “Ufk-ı Atı”nın ilk nüshası: 17 Mart 1327'de intişar etmiştir. Bunun başlıca yazılarını biz dört arkadaş yazıyorsak da diğer sınıflardan veya hariçten yazı gönderenler de vardı. Bu gün tatlı ve hazin bir hatırayı ihya ettiği için bu isimleri yazmaktan kendimi alamayacağım. Bunlar: “Mahmut Fakir (?), Mehmet Muhlis, Vahdi, Seydişehirli Zeki, Mehmet Hayrettin, Hulki Amil, Necdet Niyazi, Mehmet Behçet, Süleyman İsmet, İsmet Nezih, Tevfik Cevdet, Rifat Celal, Cevat Vecdi, Zeynel Besim, Muzaffer Hamit, Abdülmacit” efendilerdi. “Ufk-ı Atı” o vakitler İstanbul'da hüküm

dından bir müddet dış hekimliği yaptı. Asıl ününü zamanın Konya gazete ve dergilerinde yayımladığı yazı ve şiirleri sayesinde kazandı. Bir ara da Babalık gazetesi yazı işleri müdürlüğünü yürüten M. Hamit'in vefatından sonra ailesi “Yardımcı” soyadı- nı aldı (Işık 2014).

(3) Naci Fikret [Baştak] (1891-1948): Konyalı fikir adamı, yazar. Lise tahsili yıllarında Abdullah Cevdet'in yazılarının etkisiyle felsefeye ilgi duymaya başladı. Arkadaşı Namdar Rahmi ile Enerjetizm felsefe akımını başlattı. Yeni Fikir dergisini çıkartan N. Fikret, Konya dergisi ve Babalık gibi gazetelerde Konya tarihi ve kültürüne dair önemli yazılara imza attı (Muşta 2011).

(4) 10 Temmuz Bayramı: Osmanlı Devleti'nde meşrutiyetin ikinci kez ilan edildiği 10 Temmuz 1324 (23 Temmuz 1908) tarihi, İttihat Terakki tarafından milli bayram (İd-i Millî) ilan edilmiştir. Bu tarihten bir yıl sonra kutlanmaya başlanan bayram, 29 Ekim 1923'te cumhuriyetin ilanı ile yürürlükten kaldırılmıştır (Yamak 2008).

süren edebî anarşinin vilayetlere kadar uzanmış dalgalarından biri idi. Yazdığımız şeylerde ilim, fen, felsefe, sınaat velhâsıl fikir ve hakikat namına haiz-i ehemmiyet bir şey yoktu. Yalnız hafızamızda kaynaşan ve hakiki medlul [anlam] ve mefhumları henüz bizce de vuzuhla [açıkça] malum olmayan binlerce kelimat ve tabirati, sırf ahenklerine nazaran, Edebiyat-ı Cedide üslubuyla sıralıyorduk. Sonra sahifeleri doldurmağı bilirdik. Tarz-ı tahrirde [yazı üslubunda] hemen hepimiz de Edebiyat-ı Cedide erkânıyla “Fecr-i Ati”cileri taklit ediyorduk. Hatta risalemizin ismi bile manasız ve tuhaf bir taklidi gösteriyordu: “Ufk-ı Ati”! Bu mecmua 4 Eylül 1327 tarihli nüshasıyla hitam bulmuştur.

Bizden bir sene sonra idadının beşinci sınıf talebesi 17 Mart 1328 tarihinde “Şahap” isminde bir risale çıkarmışlardır. Bu gençlerin başında “Muzaffer Hamit ve Hulki Amil” görülüyordu. Namdar ilk yazılarını “Şahap”ta neşre başlamıştı. Muhlis Bey, Şahap’ı da yazısız bırakmıyordu. Orada bana karşı “Felsefe Gayrı mıdır ki” serlevhası altında benim müstehziyane [alaycı] bir makale yazmış ve bunu şu söz ile bitirmişti “Bir felsefe gayrı mıdır ki tesis etti ki saqlanan fikirlerde ‘necat’ [kurtuluş] bulmak ihtimali yoktu.” Buna mukabele etmek lazımdı; ben de “Gösterişizm” serlevhası [başlığı] altında bir mizah yazmıştım. Şahap da 22 Mart 1329 tarihli 41’inci sayısı ile nihayete ermiştir.

16 Haziran 1329 tarihinde Viyolaki Efendi’nin idaresi altında “Rehber” risalesi intişar etmiştir. Burada Afyon Karahisarlı

Muhtar Bey iktisadi, ticari, ben de edebî, felsefi makaleler neşretmiştik. Rehber, beş nüshadan fazla çıkamamıştır.

Aradan biraz zaman geçtikten sonra “Ocak” çıkmıştır. O vakit biz Irak cephesinde düşmanla ve açlıkla boğuşuyorduk. İlk nüshası Muammer Bey⁽⁵⁾ zamanında ve Namdar Rahmi’nin riyaset-i tahririyesi [yazı işleri başkanlığı] altında olmak üzere 8 Teşrinisani 1333 [8 Masım 1917]’te intişar etmiştir. Namdar artık bir vakitler Şahap mecmuasında müteva-zıane manzumecikler yazan Namdar Şahap⁽⁶⁾ değildi; ilmî, edebî, felsefi tetebbuat [araştırmalar] ve tetkikat [incelemeler] ile ve hayati tecrübeler ve müşahedeler [gözlemler] ile büyük bir tekemmül [olgunlaşma] ve inkişafa [gelişmeye] mazhar olmuş bir Namdar Rahmi idi ki Ocak’ın birçok sahifelerini en ciddi, en kuvvetli ve en yüksek ilmî ve felsefi yazılarıyla doldurduğu hâlde kalbinden taşan kudret-i ruhiyesi yine tatmin olunmak bilmiyordu. Ocak’tan İsmail Zühtü, Mehmet Muhlis, Mümtaz Bahri, ... Hazım, Ahmet Nushi ve Ahmet Necati, Mithat Şakir, Abdülkadir ve Gökhan ilh. (Gök) pınar’ın da yazıları vardır. Ocak 30 Mayıs 1334 tarihli 19’uncu sayısıyla hitam bulmuştur.

19 Temmuz 1335’te İbrahim Hakkı Bey’in idare ve riyaset-i tahririyesi altında çıkan “Hak Yolu” mecmuası pek çok devam etmemiştir.

Eflatun Cem Bey tarafından

(5) Muammer Bey (1874-1928): Osmanlı Döneminde, 1912-1913 ve 1916-1918 yıllarında iki kez Konya valiliği yapmış zat (Yaşar 2014).

(6) Namdar Rahmi olması gereken isim, sehven Namdar Şahap yazılmış olmalı.

çkarılan “İrşat” ise yalnız bir nüsha çıkabilmiştir.

1340 senesi kaşında (?) Bekir Sıtkı Bey tarafından çıkarılan “İş Ocağı” mecmuası on sayıdan fazla çıkamamıştır. Bu mecmua sırf sanata ait makaleleri ihtiva ediyordu.

1341 nihayetlerinde Babalık ve Vilayet Matbaası mürettiplerinin teşebbüsleriyle çıkan “Resimli Zaman” mecmuası yalnız iki nüsha çıkmıştır.

Bütün mecmualar içinde her nokta-i nazardan, en mükemmel, en ciddisi, en faydalısı ve en çok devam edebileni “Ocak” olmuştur.

Mütareke esnasında Ocak’ı idame etmek artık mümkün olamazdı. “Ocak” ile “Yeni Fikir” arasında geçen altı sene zarfında ...mden ilmî ve edebî bir mecmua tesisi için pek çok teşebbüslerde bulunduk. Bunlardan Yeni Fikir’in suret-i tesisinden gelecek makalemizde bahsederiz.

Naci Fikret (Babalık, S 2206 (30 Eylül 1926/22 Rebiyülevvel 1345), s. 2.) (Nu.1)

*

Görüldüğü üzere Naci Fikret’in yukarıdaki yazısı Konya basın tarihinin bir cüzüne, Konya’da yayımlanan dergilere, dairdir ve yazısında iki yerde zikrettiği Muzaffer Hamit’i hiç de Ziya Çalık’ın aşağıdaki yazısında belirttiği gibi “hararetle bir samimiyetle yad et” memiştir. Lakin, her ne hikmetse, Ziya Çalık, adını anarak Muzaffer Hamit’i, şiirlerini Âşık Ömer tarzında değil de Tefvik Fikret ve Cenap Şahabettin tarzında yazmasını ve “Sanat, sanat içindir.” görüşüne

bağlı olması noktasında eleştiren aşağıdaki yazıyı yayımlar:

Köşemden: İntikat..

Naci Fikret Bey’in birkaç gün evvel çıkan -Konya hayat-ı matbuatına bir nazar- adlı tetkiki makalesinde hararetle bir samimiyetle yad ettiği Muzaffer Hamit Bey -Mizah Köşesi- altında açtığı şiir cereyanı yavaş yavaş velut bir hamle ile kudretini gösteriyor. Genç ve hassas bir kalemin sahibi bir hanım, onu takiben Serveti Fünun ailesinden M. Rüştü Bey, ara sıra birkaç genç kalemin eserleri bu sütunda gözüküyor.

Cazbant [caz müziği çalan orkestra], çarliston zamanında dimağ-ı yakazanın [uyanık dimağın] mevcudiyetini ispat eden bu beyyineler [deliller], Konya’mızın edebiyat âleminde berhayat olduğunu anlatıyor.

Bu duygulu, ince ve hayırkâr zekâların sanat eserlerini tetkik etmek de o cereyan yanında pek gayri müfit [faydalı] olmaz zannındayım.

Edebiyat nefiselerine karşı duyulan bedii heyecan, buluş ve görüş nazaran enfüsi [sübjektif, öznel] bir mahiyette olduğundan bunlar hakkında intikat, bilhassa intikat derece-i şümül ve ehemmiyetine ve münekkit olmak için lazım geleni esaslı şartlara nazaran pek güçtür.

Fakat ben kelimelerin, insicam-ı maaninin [anlam tutarlılığı], evzan ve eşkal-i kavafiyenin [kafiye şekilleri ve vezinler] suver-i terkibiyesinden [birbirine

uygun düzenleniş biçimlerinden], *kelimatın sakatat* [hatalar] *maanınin vücuu-ı ifadesini* [ifade biçimlerini] *değil*, *edebiyattan kastedilen neticenin bu tarzda eserlerin halk ruhiyatında feyizkâr bir tesir göstermediğini tetkik etmek istiyorum. Malik oldukları vüsat* [genişlik] *ve kudret-i ihataları* [etrafı gücü] *gösteren kalemlerin şiirde de vüsat ve kudretle muvaffak göremediğimi işaret edebilirim.*

Genç dimağların, veznin tesirhîrâr [büyüleyici] *ahengiyle çok cazibeli olan şiire tabii incizaplarını* [tutulmalarını] *düşünerek yazılan şeylerin muvafık olup olmadığını söylemezden evvel, her yazı yazan muhit tesirine nasıl kapıldığını, tecrübelerine istinaden bir karar verebilir.*

Edebiyat iptilalarımızın [tutkularımızın] *mebdeinde* [başlangıcında] *bizi çevreleyen mecmua ve kitaplarla, muhitin tesirlerini çok iyi tahlil edebiliriz.*

Muhitimizde Edebiyat-ı Ceditde'nin eserleri varsa düşünüş ve yazışımızda ya Fikret'in, ya Şahap'ın bir tesirleri vardır. Bilakis, büyüklerimiz Battal Gazi ve Âşık Ömer okuyorlarsa, ruhlarımızda onların efsa-buy-ı tesiri [büyüleyici kokularının tesiri] *uyanır. Nitekim birçok mevzuat-ı şiiriye-miz eski medrese müntesiplerince bilinmediği hâlde, Âşık Ömer Divanı müteaddit hatimlere mazhar olmuştur.*

Kim temin edebilir ki dağlarda şakilik yapanların dimağlarında Köroğlu hikâyeleri yoktur. Muhit ve ilin tesiri[ni]n dimağ üzerinde silinmez tesirleri tahakkuk etmiş bir şe'ni ruhidir [ruhi bir fiildir].

Bugün sinemada cinai filmle-

rin, süsün, lüksün, vazuların [vaziyetlerin] *birçok münekkitleri bulunuyor. Demek taklit tabii bir vakadır ve her şey, muakkip* [takipçi] *halk ediyor. Veznin ahengine kapılıp, tahvil-i hars* [kültür değişimi] *namına şayan-ı temenni olan atik* [eski] *tarzın mütemadi tekrarının genç dimağlar üzerinde yapacağı tesirin mazereti de tamamen bariz olarak tezahür eder.*

Yeni akideleri, senelerin biriktirdiği sakim [yanlış] *itiatları* [alışkanlıkları] *yıkarken nurlu mensureleriyle genç ve dinç duran kalemlerin köhne tarzda velev ne namda olursa olsun yazı yazmalarına maalıztırar* [mecburen] *taraftar olamam.*

Bugün tebellür etmek [belirmek] *üzere bir şiir lisansı var. Kelimeler tasnisiz* [Gerçeğe uymadığını bile bile tasarlanmış, uydurulmuş], *konuşmak tarzı kadar sehil* [kolay], *fakat ihsas* [hissettirme] *kudreti çok fazladır.*

Edebiyatın yalnız zevke ait olduğu nazariyesi çoktan iflas etmiştir. Şiiri yeni ve eski ne kıyafette olursa olsun şiir diye kabul edebilirim. Bir Ruhi-i Bağdadî'nin metin felsefesi önünde bir huşu ve vecd duyarım. Fakat Irak'ın bu engin şairi Anadolu köylüsüne bir şey duyurabilir mi?

Acaba halk ruhiyatını yükseltecek sade şiirler de ihsas kuvveti daha mı az bulunur?

Bunu da tetkik ederiz.

Ziya Çalık (Babalık, S 2211 (6 Teşrinievvel 1926/28 Rebiyülevvel 1345), s. 3.) (Nu.2)

(Devam edecek)

انتقاد ..

نامی فکرت بک بر قاج کون اول جیقان
 - فونیه حیات مطبوعاته بر نظر - آدلی تدابیر
 مقاله سنده حرارتی بر صحنه یاد ابتدیی مظهر
 حامد بک - مزاج کوشش - آلتنده آجدیی
 شعر جریانی بواش بواش ولود بر حله ایله قدرتی
 کوشته ریور - کنج وحاس بر ملک صاحبی رخام ،
 اونی تقیباً زوت غنول طائله سنند م . رشی
 بک ، آراسیره بر قاج کنج فلمک آزلی بویتونده
 کوزو کیور .

جایزاید ، چارلستون زماننده دمانی بظلمتک
 موجودتی اثبات ابدن بویتلر ، فونیه مزک ادبیات
 طائله بر حیات اولدیی آکلایور .
 بودویولور ، انجه و خیرکار ذکارک صنعت
 آزلی تدابیر ایتمکده اوجریا . پائنده بک غیر فید
 اولماز خلندم .

ادبیات فیه لرینه قارشی دو بولان بدیی
 هچان ، بولوش و کوروشه نظر افسی رماهیتده
 اولدیندن بونلر حقنده انتقاد ، الحاحه انتقاد
 درجه شمول و اهمیت و منفذ اولتی
 ایچون لازم کافی اساسی شرطلره نظر ایتمک کوچ دره
 فقط بر کلارک ، السجام معاینه ، اوزان
 و اشکال فوائده صور ترکیبه سنندن ، کلمات
 سقطات و معاینه وجبه افاده سی ده کل ، ادبیاتدن
 قصد ابدین نتیجه تک بو طرزده آتارک خلق
 روحیاتده فیضکار بر تاثیر کوشته رماهیتکی تدقی
 اتمک ایسته بوزم . مالک اولدقلری دست و قدرت
 احاطه لری کوشتمن فلملرک شعرده دست و قدرتله
 موفق کورمه دیکمی اشارت ابدن بلیم .

کنج دماغلرک ، ورنک تسخیرکار آهنگیله
 چوق جاذبه اولان شعره طبعی انجذابلری
 دوشونرک یاریلان شیرک موافق اولوب اولدیی
 سوله سنندن اول ، هر یاری یازان محیط تاثیر
 ناسل قایلدیی ، بحر لرینه انتقاد بر قرار و بر بلیم .
 ادبیات ابتلا بر مزک مبداء بزی چوده بن
 محوره و کتابلره ، محیطک تاثیر لری چوق ای
 تحلیل ابدن بیا رز .

(Nu.2)

محیط مزده ادبیات جدیده تک آزلی وازه
 دوشونوش و یازیشیزده یانکرکت ، یانه یانک بر تاثیر
 وارد - بالهکس ، بو بوکلر بر مطال غازی و طاشق
 مرز اولوب اولرسه ، روح لر مزده اونرک انساوی
 تاثیر او یانیر . نته کم رچوق ، موضوعات شرعیه سن
 اسکی مدرسه منتقل بر حجه بیلمه دیک حالده ، طاشق
 عمر دپوانی متعدد ختملره مظهر اولمشدر .

کم تأمین ابدن بیلمه داغلرده شقیقک یانلرک
 دماغلرند کوز اوغلی حکابلیری بوقدر . محیط
 و ایتمک تأثیرک دماغ اوؤزنده سینتمز تاثیر لری
 تحقق اتمش بر شان روسی در .

بوکون - بیت ماده سنائی یلمرک ، - وسک ،
 لوکله ، وضلمرک بر جوق منفعلی بوکیور .
 دیمک تقلید طبیعی بر وانه در وهرشی ، معاتب
 خلق ابدیور . ورنک آهنگنه قایلوب ، تحویلی
 حرث نامنه شانلر نمنی اولان عتیق طرزک نهادی
 تکررینک کنج دماغلر اوؤزنده یانامی تاثیرک
 مضرندده تماماً بارز اولدوقی نظاهر ابدن .

بکی عقیده ، سنه لرک بر یکد بر دیک - سقیم
 اعتبار لری بیقرارکن نوردی مشورله کنج و دینج
 دوران فلملرک گفته طرزده ولو نه نامه اولورسه
 اولسون یازی یازمالرینه مع الاسطرار طرفدار
 اولامام .

بوکون تیلر اتمک اوؤزده بر شمر لسانی وار ،
 کفار تصنیف ، فونوشوق طرزی قادر - هیل ،
 فقط احساس قدرتی چوق افضلدر .

ادبیاتک یالکنز ذوقه طائد اولدیی نظر هسی
 چولدن افلاسی اتمشدر . شعر یی واسکی نه قیامتده
 اولورسه اولسون شعر دیه قبول ابدن بلیم . بر
 روسی بد ادبیتک مین فلسفه سی اوکنه بر خوشوع
 و وجد دو یازم . فقط هر انک بو از کین شاعری
 آناتولوی کوبلیسنه بر شی دو بو ایلیم ؟

مخاطب روحیاتی بوکله تک ساده شکرلرده
 احساس فون دهامی آز بولونور ؟
 بونده شقیق ابدن رز .

ضیا چالیق

VAY BENİM KONYA AĞZIM, VAY: 2

Rahmetli annem, 1903 doğumlu, Salih ve Emine kızı Zeliha Hanım *okuryazar değildi*. Bu önemli özelliği eskiler ümmi kelimesiyle mi karşıldardı acaba? Annem harf inkılabımızın uygulanmaya başladığı 1928 yılında 25 yaşında imiş. Ama ne dense okuryazar olmamış. Nalbant bir ailenin kızı, esnaf bir ailenin gelini olarak yaşamış. 1999 yılında vefat ettiği de okuryazarlığı yoktu.

Ama o günlük dili kullanırken, bizim o zamanlar ne anlama geldiği ve ne derece önemli olduğunu bilemediğimiz güzel sözleri söylerdi. Siz. Benim gazel sözler dediğime bakmayınız; o sözler güzel sözlerdi ama bir yerden sonra da acı sözlerdi. Bu yazımızda, onun dilinden dökülen böylesi kelime ve tamlamalarla cümlelerin de yer alacağı birkaç örneğe yer vereceğiz. Siz okuyucularımız bunları hatırlayabilirsiniz, yeni kuşakların ise hatırlama ihtimali olabileceğini unutmayınız.

1. zehrimar

Önce kelimemizi, daha doğrusu Farsça kurala göre yapılmış tamlamamızı ele alalım. Kelimemizin özgün yazımı şöyledir: *zehr-i mâr*. Tamlamayı iki kelime olarak yazınca or-

taya çıkacak olan ilk kelimeyi bilenlerimizin sayısının fazla olacağı görüşümdedir. Biz Türkler Farsça olan bu kelimeyi keyfimize göre söyleyerek *zehir* diyeceğiz. Ancak tamlamaya girince aslına dönecek ve *zehr* olacaktır. Demek ki tamlamamızın ilk kelimesinin çözümlenmesi hiç de zor olmadı. Ya ikinci kelitemiz?

İkinci kelitemiz *mar* idi. Bakalım onun anlamı ne imiş, görüverelim. İlhan Ayverdi'nin sözlüğünde bu kelime için şöyle deniliyor:

Mâr (Fars. Mâr) Yılan. (Ayverdi 2011: 771)

Bilmem ki dilimizde bu kelime tek başına kullanılıyor mu? Elbette eski metinlerde görülecektir ama günümüzde artık *yılan* kelimesi soyadlarımıza girecek kadar yaygınlaşmıştır,

Onun için de aklımızda kalacak bir yolu yordamı bulmaya çalışalım. Anadolu'da şahmeran diye bilinen efsanevi bir kahramandan söz edilir. Onu bazen de şahmaran olarak görürüz. Elbette özgün yazımı, *şâh-ı mâran*'dir. Bu konuyu da Ayverdi'nin sözlüğünden ele alarak yolumuza devam edelim:

Şahmeran - Şahmaran: (Fars. *şâh-ı mâran* "yılanların

padişahi”ndan şâh-mâran) İnsan başlı, insan gibi konuşan, zebercetten bir taht üzerinde oturan efsânevi masal kahramanı yılan, yılanların şâhı, şâh-ı mâran. (Ayverdi 2011: 1150)

Artık *zehir* ve *mar* kelimelerini bir araya getirmenin de zamanı gelmiştir. Bu iki kelime bir araya gelince, *yılan zehri* anlamını kazanmaktadır.

Ne deniliyordu ara başlığımızda, hatırlayalım: *zehrimar*... Ama bu yeni kelimemiz yalnız başına kullanılmıyor, sonuna getirilen bir kelime ile yeni bir anlam kazanıyor, bir *beddua/ilenç* oluveriyor. İşte bizim Çaybaşı’mızda kullanılan şeklinin hikâyesi.

İnsanlar *beddua* ederlerken biraz da yüreklerinin rahatlayacağını sanırlar ve hemen bir *bedduanın* peşine takılıverirler. İşte size Ali Işık kardeşimizin kitabından birkaç örnek: *Adı batasınca, beli bükülesi, ciğerin yana, kapılarda dilenesice, ocağı sönesice, türemeyesice, yağlı kurşun yiyesice, zarım zarım inleyesice* (Işık 2020: 217-221)

Bu kadar güzel (!) *beddualardan* sonra birkaç da *hayır duası* örneği vermenin uy-

gun olacağını düşünüyorum: *Adımına hac sevabı verilsin, Allah yüzüne baksın, başın dışın sancımasın, evine buğday yağasınca, keder görmeyesin, kesen bol olsun, sakalı ağarasınca, sofrası açık olsun, yokluk görmesin* (Işık 2022: 211-213)

Zehrimar yiyesice de pek sevimli bir söyleyiş değildir. Yılanın adı bile soğuktur derler. Ya zehri? Ancak burada dillendirilen yılan, zehirsiz yılanlardan olmayıp zehiri ile insanları kısa zaman içinde ölüme götüren türdür. Bu tür Anadolu’da ne kadar vardır, bir bilene sorulması gerekir.

Acaba bu söz söylenirken bir şeyin yenilmesi söz konusu mudur? Mesela, akşam misafire ikram edilecek bir yiyeceği gizlice yiyiveren birisi için mi söylenmiştir? Veya kazandığı paranın helal olmadığına inanılan birisi mi sözümüzün konusu olmuştur. Doğrusu itiraf etmeliyim ki bu sözü işittiğim zaman hangi ortamda söylendiğini hatırlamıyorum. Ama bu söz hâlâ geçerliliğini korumaktadır.

2. İt Boku Eme Yarıdı

Bu sözü çocukluğumdan beri işitir dururum. Belki

KONYA İL MERKEZİNDE TESPİT EDİLEN BAZI KELİMELEK ÜZERİNE

SAİM SAKAOĞLU

1965 yılında edebiyat öğretmeni olarak vazifeye başladığım Tokat ilimizde, değişik yerlerde işittiğim bazı kelimelerin manasını bir türlü çıkaramıyordum. Okulda bazı talebeler ve müstahdemler, çarşıda alış veriş ettiğim esnaf, Öğretmenler Derneğindeki garson, kısacası biraz tahsilli bile olsa bazıları kitaplara girmemiş kelimeleri kullanıyordu. Hocam Prof. Dr. Ahmet Caferoğlu'nun derslerini hatırladım. Anadolu ağızları, gerek kelime hazinesi, gerekse ekleri açısından edebî dile göre farklılıklar gösteriyordu.

Konya Ağzında Kullanımdan Düşmeye Başlayan Bazı İsimler

[Bu bildirimiz, 24-29 Eylül 2000 tarihleri arasında Ankara'da düzenlenen IV. Uluslar arası Türk Dili Kurultayı'nda sunduğumuz, Konya Ağzında Kullanımdan Düşmeye Başlayan Fiiller adlı bildirimizin tamamlayıcısı gibidir. Metni için bildiriler kitabının (Ankara 2007) ikinci cildine bakılabilir, s. 1575-1588.]

bana karşı da söylenmiştir, başkalarına karşı da. Önceleri, hatta uzun yıllar bu söz ile neyin dile getirildiği öğrenememiştim. Belki de içindeki sevimsiz bir kelimeden ötürü üzerinde durmamışımdır. Yıllar ilerleyince de Türk dili ile yakından ilgilenmeye başlayınca bu kelimenin ne anlama geldiğini de öğreniverdim. Meğer bu *em* kelimesi *ilaç*, *merhem* anlamlarına geliyormuş.

10 yıl kadar oluyor. Bir arkadaşımı için çıkarılacak armağan kitabı için Konya ağzı ile ilgili bir yazı hazırlamaya karar vermiştim: Konya Ağzında 'Köpek'e Dair Bazı Sözler.' Artık çocukluk günlerimin o sözüne burada yer vermeliydim. Öyle de yapmıştım.

Öncelikle kelime ile ilgili hatıra bazı bilgiler vermiş, sonra da kelimemizi değerlendirmiştim. Bakalım o günlerdeki değerlendirmemiz nasılmiş:

"*Em* kelimesi 'ilaç, merhem' anlamında kullanılan bir kelimedir. Son yıllarda gazetelerin geleneksel bulmacaları ile çengel bulmacalarında sık sık karşımıza çıkmaktadır.

.....

İt ile ilgili sözümüz de insanlar için söylenen sözleri-

mizdendir. Söyleyenler genelde evin büyükleri, muhatapları ise yine çocuklardır. Burada cinsiyet ayrımı yapılmaz, kız ve erkek çocukları için söylenir.

Çocukların yapması istenilen bir iş vardır: Bakkala gidip ekmek almak, komşuya bir şey götürmek, odada uymakta olan küçük kardeşinin beşiğini sallamak, vb. Çocuk kendince geçerli bir mazeret bularak bu işleri yapmak istemez. Mesela sokakta oynamaktadır ve oyunun sonu yaklaşmıştır. Beşik sallama işinde ise 'günülemek' (kıskanmak) söz konusudur. Pabucunu dama atan 'ufaklık' uyumasa uyumasın, ona ne?

Özellikle Ramazan aylarında, yaşları henüz oruç tutma çağına gelmemiş olan çocuklardan yemeklerin tuzuna bakmaları, yemeğin pişip pişmediğini kontrol etmeleri istenilir. Evde olmaları daha uygun olan kız çocukları bu iş için biçilmiş kaftandır. Ancak kız çocuğunun olmadığı evlerde bu iş erkek çocuklarının damaklarına emanet edilir.

Eh, çocuklar bu işlere gönülsüz iseler büyükleri o sözü söylemeye gönüllüdürler:

"N'olacak, it boku eme yaradı!"

Söz, az da olsa günlük hayatın değişik aşamalarında daha büyük yaşta olanlar için de kullanılırdı.”

(*Bengü Beläk/ Ahmet Bican Ercilasun Armağanı* (ed. Bülent Gül), Ankara 2013, 405-409. Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayını)

Acaba günümüzde bu sözü bilenimiz kalmış mıdır, diye sormayacağım; üç beş kişi çıkarız. Çıkarız çıkmasına da bu tür ufak tefek işleri buyuracağımız kuşak temsilcileri kaldı mı? Bakkala göndermek, evdeki bir işin yapılmasını istemek, kısacası onlara göre yapılması gereken işin yapılmasını istemek olur mu? El bebek gül bebek büyüttüğümüz çocuğumuz yorulmasını düşüncesiyle o işe biz kendimiz koşuvermez miyiz! Biz büyüklere gelince... Şöyle ağız tadıyla bu çocuklara bir, ‘İt .....’ diyemedikten sonra...

Sözümüzü, başka açıdan tamamlayacak bir iki cümlemizle de tamamlamak isteriz: Köpek takgayı (takkeyi) niynesin, dingildese düşer; köpekler alır gezmeden meramı...

3. Vurgunu Yiğın Gelesice

Bu bedduayı çocukluğumdan beri iştir dururdum. İştirmesine iştirirdim de ne demek istediğini veya ne anlama geldiğini bilmezdim. O yıllarda benim kelime dünyamda ne *vurgun* vardı ne de *yeğın*... Geriye bir *gelesice* kalıyordu. Vaktaki okumalarım sonucu kelime dağarcığım gelişince bu sözle ne denilmek istendiğini

anlar olmuştum. Hatta bu sözün muhatabı olan kimselere de acımaya başlamıştım. Öyle ya, ne demekti *vurgun* yemek?

Kelitemizi Türk Dil Kurumu'nun sözlüğünden alıp kısaca değerlendirelim. Sözlükteki madde elbette özel işaretlerle, hatta örnek cümlelerle süslenecekti. Bize düşen gerekli olanları sizlerle paylaşmak...

vurgun:

1. Kolayca ve haksız ele geçen kazanç,

2. Sıcak, soğuk, dolu vb. etkileriyle ürünlerde görülen zarar,

3. Çok derinlerdeki suyun basıncı dolayısıyla iki akıntı arasında sıkışıp kalma, düzenli hava alamama, birden su yüzüne çıkma vb. durumlarda dalgıcın uğradığı inme veya ölüm,

4. Silahla yaralanmış olan,

5. Birine veya bir şeye vurulmuş, bağlanmış, sevmiş olan , sevdalı, âşık, meftun (*Türkçe Sözlük* 2491)

Bedduayı iştir ettiğim günlerde bu anlamlandırmalardan hiç birini tam olarak ne denilmek istenildiğini bilmiyordum. Sadece ikincisi için bir şeyler söylemek isterim. Orada dile getirilen olay sonbahar aylarında bizim bahçemizdeki bitkilerimiz için de kullanılırdı ama biz *vurgun* kelimesini kullanmazdık. Bu olayı erkence fark eden rahmetli babacığım durumu bizlere aktarırken, ya üşümek veya *donmak* fiillerinden birini kullanırdı. .

Acaba bu beş karşılığın hangisi örnek bedduamız için uygundur? Ancak bir de şu *yiğîn* kelimesine bir göz atıverelim. Kelimeyi Ali Işık'ın çalışmasından alıyorum;

yiğîn: Hızlı, galip, yorgun (Işık 2020: 192)

Bu üç karşılığın sadece sonuncusu bizim derdimize ilaç olabilir.

Kurum'un sözlüğündeki beş karşılıktan üçüncüsü sözumüzün ruhuyla örtüşüyor. Yani hakkında iyi şeyler düşünmediğiniz kişi, şu veya bu yolla değil, belki de pek çok ölüm şeklinden daha acı verici olan *vurgun yeme* yoluyla ölmelidir. Böylece yüreğinizin yağı eriyecektir!

İnsanlık tarihinde zalimane diyebileceğimiz pek çok öldürme şeklinin olduğunu kitaplar yazmaktadır. Bir *voyvoda* kelimesi sizlere hemen böyle bir canavarlığı hatırlatıverecektin. Bir hayvanın derisinin içine sarıp sarmalanan ve de sıkıca bağlanan bir kişinin güneş altında kemiklerinin kırılarak ölüme gitmesini sağlayan zalime ne dememiz gerekebilir ki,,, Belki de bizim vurguncumuz ne voyvodayı biliyor ne de güneş altındaki işkenceyi... Onun dünyasının en zalimane ölüme gönderme yolu herhalde *vurgun yemekle* olacaktır.

Asıl üzerinde durmak istediğim konu şudur: *Vurgun* olayı denizlerde yaşanan bir felakettir. Konya insanı, yaşadığı coğrafyada göremeyeceği bir olayı nasıl olur da bir bed-

duanın teması olarak ele alabilir? Üstelik Kurum'un açıklamasında bir de *dalgıç* kelimesine yer verilmiş. Acaba diyorum vaktiyle Konya ve çevresinde yer alan göllerin etrafında bir de *dalgıç* teşkilatı mı vardı?

Üstelik bizim bedduamız sıradan bir vurgunu değil en azılı (!) vurgunun oluşmasını arzu etmektedir. Bu da bedduacının öfkesinin derecesini bildirmesi açısından önemlidir.

Bu arada sözü söyleyen kişinin o anki durumunu da göz önünde bulundurmamız gerekecektir. Mesela kişinin ses tonu nasıldı, davranışlarında bir öfke hâli var mıydı, vb.

Başkaları bu bedduaya nasıl bir anlam yükler, bilemem ama vaktiyle böyle bir sözün konusu olan birisi olarak ihtimalimi göz önünde bulundurmak isterim.

Sözümü güzel bir dileğimizle bağlayalım. Eskiler derlerdi ki. 'Sakin ağzına belayı alma...' Biz de o söze uyararak iki cümle ile büyük bir nokta koyuyoruz: Biz, bu kelimeyi ağzımıza almadık, tuşlarımıza döktük; siz ise tuşlarınıza bile dökmeyiniz.

Gelecek yazımız:

Basdissemesine Uğrayasica,
Siydi Vakgasına Uğrayasica,
Zallanzort

Ilhan Ayverdi, *Asırlar Boyu Tarihi İçinde Mutsalli Büyük Türkçe Sözlük*, İstanbul, 2011.

Ali Işık, *Konya Ağzı ve Söz Dağarcığı*, Konya 2020.

TAKYELİ DAĞ ADINI NEREDEN ALDI?

İ. HAKKI KONYALI

Bu sual müsbet bir cevap bulduğu gün tarihin birçok kördüğümüleri çözülecektir. Sekiz dokuz sene evvel, çok çekici ve eğlendirici bir tarih şubesi olan ustûreler tarihini tetkik ediyordum. İki senemi müzelerdeki eski eserleri, heykellerin arasında harcadım. Bir ana tanrı beni çok meşgul etti. Bu bir yer tanrısı olan ve birçok ilâhları doğurduğuna inanılan Sisel'di. İncelemelerim ilerledikçe bu ilâhenin birçok dillerde ve lahçelerdeki adlarını ve telaffuz tarzlarını da öğrendim.

Subal, Sibel, Sibebe. Kübel, Kübele, Küvel, Küvele, Kiveli, Kivele Kevele, Gevele, Hübel, Hobal.

Bu dışı tanrının klâsik imlası (Cybéle)dir. Bu imlâda (c) nin önündeki (y) nin (i) ve (ü) ve (b) nin (v) gibi okunmasına ve sonundaki (e) nin okunuşta hazf edilip edilmemesine göre birçok şekiller doğmaktadır. (Y) harfi (Ü) gibi okununca (c) nin de (k) gibi okunması lazım geldiğini kabul edenler vardır. Bu kelimeler başka başka dil ve milletlere geçtikçe de okunuş şekilleri artmış-

tır. Mesela Araplar (k) yi (h) yapmışlar Hübel demişler. Rumlar sonundaki (e) yi (a) ya çevirmişler. Bugün rumlar da Kiveli; kadın ismi olarak kullanılmaktadır. Bu tanrıya Balat, Amas, Ma, Rea, ira, Dindim ve baldağ adlarını verenler de vardır.

Esatîr tarih ile uğraşan bilgilerin hepsi Firicyalıların bu tanrıyı Asya'dan iktibas ettiklerini ve bu itikafın ilk defa Belh civarında doğduğunu söylüyorlar.

Sibel mabetleri dağların tepelerinde kurulur ve yerin yuvarlaklığına işaret olmak üzere de künbet biçiminde yapılırdı. Sibel dini fericyadan Roma'ya ve Yunanistan'a geçmiştir. Ronalılar istila ettikleri topraklardaki mağlup ulusların dinlerini ve topraklarını, Sanem ve Vesen'lerini memleketlerine taşırlardı. Bu itibarla Romalılara din ve esnam kolaksiyoncusu bir millet de denebilir.

Romalılar Fericya'yı zaptettikten sonra bir rivayete göre Sibel Mabudsini de Pesinont dağının tepesinde kara bir taş (Haceril esved) halinde bulmuşlar ve Senato'nun emriyle Roma'ya nakletmişlerdir. Bu dişi tanrı çok kere mabedinin bulunduğu dağın adını alırdı. M. Edom (Tarihi Esatîr) inde Ceybele dağının adını aldığını yazıyor.

Bu ilâhe gürbüz, gebe, başında 9 burçlu diyadem, elinde daval ve iki yanlarında arslan ve altında tavşan bulunan bir tahta oturmuş bir halde tasvir edilmektedir. Bol ve geniş elbisesinin rengi yeşildir. Mehmet Tevfik Paşa esatir tarihi mütehassısı Döşam'dan yaptığı bir tercüme de der ki :

“ Kibele'nin cebeli mukaddes sayılan Dimdimi dağı üzerinde, dağlar anasının eski bir mabedi olan bir oyuk ile semadan düşmüş bir taş şeklindeki timsali iptidaisi yanında yeri canı Atis'le merkadi zairlere gösterilirdi.”

İlk Sibel mabetleri dağ tepelerindeki oyuklar ve mağaralardı. Sibel mabetleri ovalara hiç inmemiş, daima tepelerde kubbe şeklinde ve daha sonraları burçlu kaleler halinde yapılmıştı. Sibel itikadı Türklerin Subel ve Yersup inanışlarının biraz tadil ile Firicya'ya getirilmiş bir şeklidir. Ana yurttan gelen bir Türk kolu da asırlarca evvel bu inancı Irak'a götürmüş ve Baldağ adını vermiştir. Baldad da ismini bu Türk tanrısından almıştır. Bağdat'ın asıl eski ismi Baldağ idi. Topkapı Sarayı'nda hazine kütüphanesinde (27-56) numarada kayıtlı 1428 yılında deri üzerine yapılmış ispanyolca bir haritada da Baldağ şeklinde yazılmıştır.

Ben Sibel'in birçok adını tespit ettikten sonra müzelerimizde heykellerini de buldum. Asari Atika Müzesi'nde arhaid devirlerden itibaren birçok heykelleri vardır. Akşehir'den de birkaç Sibel heykeli getirilmiştir. Bundan sonra Anadolu'da muhtelif kullanışlara göre de bu tanrının ismini taşıyan şehirleri ve yerleri aradım. 20 sene evvel bi arkadaşım beni Sille'ye davet ettiği zaman Takkeli dağa Gevele dediklerini işitmiştim.

İpucunu yakalamıştım. İşte Firicyalıların Sibel dağı burası idi. İlk Sibel mabedi bu dağın tepesindeki bir oyukta kurulmuştu. Romalılar Sibel heykelini Gardiyon civarındaki Pesinondan değil Konya'nın Takkelisinden

olarak Roma'ya götürmüşlerdi. Esatir tarihçileri asırlardan beri Cybéle dağını arıyorlar ve birçok yanlış tahminler de yapıyorlardı. Cybéle'nin bir okunuşunun da Kevele olduğunu yukarıda yazmıştım. İşte bu dağ adını hafif bir tahrif ile yani (k) biraz yumuşatılmak suretiyle muhafaza etmiştir.

Bizans, Selçuk ve Osmanlı tarihlerinde de Konya civarında Kâvela, Kevele, Kebale, Kuvale, Kevela, Gevele şeklinde okunabilen meşhur bir kale ismi geçiyordu. Tarihçiler bu kalenin yerini de bir türlü tespit edemiyorlardı.

Bir silleli arkadaşımın takyelinin dağ köylerinde hâlâyaşayan eski adımı bana öğretmesi tarihin kör dünümlerini çözdürmüştü. Ben bu buluşlarımı o vakit bir İstanbul gazetesinde neşrettim.

Bunu bir mektupla da o vakit Konya'da bulunan Naci Hikmet'e bildirdim. Müşkölpeşend bir mitoloji mütelebbii olan arkadaşım gönderdiği cevapta bana kâşiflik payesini ibzal ediyor ve :

“İskender bir kılıcıyla Gordiyos'un kağnisına vurduğu kördüğümü asırlardan sona nasıl kesmişse senin buluşun da asırlar-

dan beri tarihçileri uğraştıran iki kördüğümü öylece çözmüştür”, diyordu.

M. Ferit Uğur’un Konya mecmuasında (Takyeli Dağ) adlı bir yazısını gördüm. Sayın muharrir bu dağın adını Osmanlı ve Selçuk tarihlerindeki muhtelif yazılış şekillerini topladıktan sonra soruyor :

“Bu ismin acaba aslı nedir? (Kavele) veya (Kaveliyer) den mi muharraftır? Üstüne atla çıkıldığı için mi, yoksa müstahkem olduğundan mı böyle denmiştir?”

Bu yazım bay Ferid’in suallerine de cevap olur mu bilmiyorum? Bay Ferit tarih kitaplarından bu dağın adının muhtelif şekillerdeki yazılışlarını toplamıştır. Fakat bu yazılışların hiçbirisi bu silleli ve sarayköylülerin söylediklerine uymaz. Halbuki Aşık Paşa Zade’de bugün dağ köylülerinin Takyeli dağa verdikleri adı aynen buluyoruz. Bay Ferit bunu görmemiştir.

Bir Türk tanrısı olan Sibel inancı ilk defa Konya’da yerleşmiş ve buradan yavaş yavaş Canuba ve garbe doğru yayılmıştır. Doktor Hobal’ın üçüncü milâd asrının ilk

nısfından beri Kabe’de kureyşlilerin bir mağbudu olduğunu söyler.

Halbuki Sibel dini Düzi’nin tahmininden çok zaman evvel Suriye yolu ile ve Hübel adı ile Kâbe’ye girmiştir. İbni Kelbi arapça (Kitap-ül-Asnam) nda Hübel’in Kâbe’ye nasıl getirildiğini çok güzel izah etmiştir. Bu put insan şeklinde ve kırmızı akikten yapılmıştı. Kureyş bunu sağ eli kırık olarak bulunduğu için altından bir el yaptırmıştı. Onu ilk defa Kâbe’de tavaf eden Huzeyme Bin Müdrike idi.

Amr Bin Lühey isminde bir arap reisi hastalandığı için Şamdaki Balka kaplıcalarına gitmişti. Burada şamlıların bir puta taptıklarını gördü. Put ve tapınış şekli hoşuna gitti. Bir Hübel putu alarak Kâbe’ye getirdi.

Gevelenin burçlu ve muhteşem kalesi ova tarafından bir takye gibi görüldüğü için konyalılar ona Takyeli dağ demişlerdi. Bu tesmiyenin tarihi de ayrıca araştırılmalıdır.

Konya

2 (12), Ağustos 1937, s. 765-768